

Wysoka, 26 listopada 2025 r.

dr hab. Paweł Rudnicki, prof. UDDSW
Uniwersytet Dolnośląski DSW we Wrocławiu
pawel.rudnicki@dsw.edu.pl

**Recenzja dorobku habilitacyjnego dr Marcina Kazimierza Gierczyka
(Uniwersytet Śląski) ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika**

Postawy formalne przygotowania recenzji

Niniejsza recenzja została sporządzona na wniosek Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (Uchwała nr 4/09/2025), działającej na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, regulującej wymagania wobec osiągnięcia naukowego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Podstawą niniejszej oceny są przekazane mi dokumenty:

- **autoreferat** dra Marcina Gierczyka,
- **wykaz osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych,**
- **monografia habilitacyjna** będąca wskazanym osiągnięciem naukowym:
 - Gierczyk M. (2025). *Uniwersytet w Oksfordzie – socjalizacja, selekcja i sukces społeczny. Studium teoretyczno-empiryczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego (sygnatura: kopia dla Autora),
- **kserokopie i pliki publikacji naukowych** (artykułów, rozdziałów, współautorskich monografii),
- dokumenty potwierdzające udział w projektach, stażach, aktywność ekspercką, organizacyjną i dydaktyczną.

Wszystkie poniższe wnioski formułuję w oparciu o analizę tych materiałów.

Część I – Sylwetka naukowa i zawodowa Habilitanta

1. Wykształcenie i przebieg kariery Habilitanta

Dr Marcin Gierczyk jest pedagogiem z wyraźnie ukształtowaną, spójną ścieżką rozwoju naukowego. W 2010 roku uzyskał tytuł licencjata w dyscyplinie pedagogika (specjalność opiekuńczo-socjalna) w Śląskiej Wyższej Szkole Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach. Praca dyplomowa poświęcona była problemom adaptacyjnym dzieci polskich w systemie edukacji w Wielkiej Brytanii i oparta na badaniach wśród dzieci na emigracji – już na tym etapie widać zainteresowanie zjawiskami migracji, mobilności i transnarodowych biografii edukacyjnych.

W 2012 roku ukończył studia magisterskie na kierunku pedagogika (specjalność opiekuńczo-wychowawcza) na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Praca magisterska dotyczyła porównawczej analizy systemów edukacyjnych i ich ewaluacji przez nauczycieli i uczniów, co wpisuje się w trwale obecną w jego dorobku perspektywę komparatystyczną.

W 2016 roku uzyskał stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika na Uniwersytecie Śląskim, na podstawie dysertacji *Diagnoza i ewaluacja rozwiązań systemowych w zakresie kształcenia uczniów zdolnych na przykładzie Polski i Anglii: studium komparatystyczne*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Jarosz (z promotorką pomocniczą dr Iwoną Malorny), z recenzjami prof. Tadeusza Pilcha i prof. Agnieszki Gromkowskiej-Melosik. Praca została obroniona z wyróżnieniem.

Habilitant uzupełnił swoje kompetencje poprzez dwie ścieżki studiów podyplomowych (2021): z zakresu interwencji kryzysowej (SWPS, Wrocław) oraz resocjalizacji i socjoterapii (Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu), co poszerza jego profil o aspekty pracy z osobami w kryzysie i w obszarze resocjalizacji.

W zakresie zatrudnienia naukowego dr Gierczyk ma doświadczenie zarówno w ośrodkach polskich, jak i zagranicznych. Pracował jako *Research Fellow* na Uniwersytecie w Birmingham (2017), następnie jako asystent i adiunkt w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego, by od 2022 r. objąć stanowisko profesora uczelni w tej jednostce. Od 2017 roku prowadzi zajęcia również w Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej.

Od 2023/2024 pełni funkcję dyrektora programowego programu „Summer in Oxford” przy Uniwersytecie Oksfordzkim, a od 2024 r. jest ekspertem ds. ewaluacji projektu „Cyfrowa Szkoła” realizowanego przez Fundację Ogólnopolski Operator Oświaty.

Ścieżkę edukacyjno-zawodową Habilitanta postrzegam jako konsekwentne budowanie profilu badacza (w dyscyplinie pedagogika) o silnym zapleczu komparatystycznym, wrażliwego na konteksty społeczne, migracyjne, nierównościowe i resocjalizacyjne oraz nauczyciela akademickiego (doświadczonego się w krajowych i międzynarodowych uczelniach).

1.1. Działalność dydaktyczna

Habilitant prowadzi szeroką działalność dydaktyczną na poziomie studiów I i II stopnia oraz w edukacji podyplomowej i w formie warsztatów. W Uniwersytecie Śląskim prowadzi m.in. zajęcia dotyczące pedagogiki osób zdolnych, dobrostanu dzieci i młodzieży, metodologii badań społecznych, a także zajęcia w języku angielskim dla doktorantów, poświęcone roli redaktora i recenzenta w czasopismach międzynarodowych (moduł afiliowany przez wydawnictwo Taylor & Francis).

Wypromował dotąd 10 magistrów oraz 30 licencjatów, pełnił funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim oraz tutora studentów. W ramach Uniwersytetu Otwartego UŚ prowadził cykl warsztatów dla nauczycieli, a także liczne szkolenia i warsztaty dla kadry oświatowej, m.in. dotyczące pracy z grupą, budowania zespołu nauczycielskiego czy rozwijania języka jako narzędzia nauki.

Jestem pod wrażeniem zakresu i zróżnicowania tej działalności, zwłaszcza łączenia dydaktyki akademickiej z ofertą skierowaną do praktyków edukacji oraz zaangażowania w kształcenie doktorantów w wymiarze międzynarodowym.

1.2. Aktywność badawcza – główne obszary i projekty

Analiza autoreferatu oraz wykazu osiągnięć pokazuje wyraźnie kilka głównych osi tematycznych badań dra M. Gierczyka:

1. **Edukacja uczniów zdolnych i ich dobrostan** – od pracy doktorskiej dotyczącej systemowych rozwiązań w Polsce i Anglii po liczne artykuły (m.in. o dobrostanie uczniów uzdolnionych, subiektywnym dobrostanie dzieci, roli programów stypendialnych SAPERE AUSO, czy związków kreatywności, samoskuteczności i dobrostanu).
2. **Dzieciństwo, krzywdzenie i zaniedbanie emocjonalne** – współautorska monografia oraz artykuły poświęcone zaniedbaniu emocjonalnemu, jego konsekwencjom dla zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz możliwości interwencji i profilaktyki.
3. **Subiektywny dobrostan dzieci i młodzieży** – udział w sieci badawczej *Children's Worlds*, prace empiryczne z wykorzystaniem złożonych narzędzi pomiaru dobrostanu, badania oparte na podejściach partycypacyjnych (np. *photovoice*) i analizach komparatystycznych.

4. **Metodologia badań jakościowych i partycypacyjnych** – teksty dotyczące doboru śnieżnej kuli (*snowball sampling*), etyki badań partycypacyjnych, zastosowania *photovoice*, pracy z młodzieżą w rolach współbadaczy.
5. **Elitarne szkolnictwo wyższe i jego społeczne funkcje** – zwięźzione monografią habilitacyjną o Uniwersytecie Oksfordzkim, poprzedzone publikacjami na temat czasu wolnego studentów, ich stylu życia i kapitałów edukacyjnych.
6. **Warsztaty STEM i teoria obciążenia poznawczego** – projekt NCN MINIATURA i badania nad efektywnością warsztatów STEM, łączące perspektywę pedagogiczną z teorią obciążenia poznawczego i teorią społeczno-poznawczą.

Habilitant pełnił rolę kierownika i wykonawcy w projektach NCN, Erasmus+, NAWA, projektach zleconych przez samorządy i organizacje społeczne (m.in. badania edukacji zdalnej w czasie pandemii, projekt „Młodzi robią metropolię”, projekt „Twice-Exceptionals: Let’s Realize Gifted and Talented Students with Learning Disabilities!”).

Rozpoznaję tę aktywność badawczą jako bardzo intensywną, treściowo spójną wokół problematyki nierówności edukacyjnych, dobrostanu, wsparcia uczniów i studentów oraz krytycznej refleksji nad instytucjami edukacyjnymi – od szkoły po elitarne uniwersytety. Jako szczególnie istotne postrzegam konsekwentne zaangażowanie w różnorodne projekty badawcze i organizacyjne oraz zdobyte w nich doświadczenia od wykonawcy do kierownika projektu.

1.3. Aktywność organizacyjna i ekspercka

Dr Marcin Gierczyk pełni szereg funkcji w strukturach akademickich i środowiskowych: jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki UŚ, członkiem komisji etyki ds. badań naukowych, członkiem komisji rekrutacyjnej do Szkoły Doktorskiej UŚ.

Jest sekretarzem czasopism „Chowanna” i „Journal of Gender and Power”, recenzował liczne artykuły w czasopismach o zasięgu międzynarodowym (m.in. *Gifted Child Quarterly*, *International Journal of Educational Research*, *Journal of Public Health*, *Child Indicators Research*; w tym artykuły dla drapieżnych tytułów ze stajni MDPI), a także pełnił funkcję recenzenta w procesie wyboru „artykułu roku” w *Gifted Child Quarterly*.

Aktywność ekspercka obejmuje m.in. rolę eksperta ds. ewaluacji w projekcie „Cyfrowa Szkoła Wielkopolsk@2030” oraz udział w opracowywaniu i realizacji programów wsparcia młodzieży w samorządach lokalnych.

Współorganizował konferencje i sympozja (m.in. seminarium ACTTE, konferencję o trajektoriach rozwoju zdolności, sympozjum "Unleashing Gifts & Talents Among the Marginalised" w Kenii).

1.4. Umiędzynarodowienie i aktywność konferencyjna

Dr Marcin Gierczyk ma imponujący dorobek w zakresie umiędzynarodowienia badań. Odbił staże naukowe i wizyty studyjne w University of Birmingham, University of Oxford, University of Oslo, Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg oraz McGill University. Jest *Research Fellow* w University of Birmingham.

Ponadto, Habilitant jest członkiem międzynarodowych sieci i stowarzyszeń badawczych, m.in. The International Society for Child Indicators, McGill Centre for Research on Children and Families, ERNAPE-PL, sieci *Children's Worlds*.

Występował na licznych konferencjach międzynarodowych, pełnił funkcje eksperta, organizatora warsztatów i sympozjów. Uczestnictwo w projektach Erasmus+ i NAWA, a także prowadzenie zajęć dla doktorantów w języku angielskim, potwierdzają wysoki stopień umiędzynarodowienia jego aktywności.

1.5. Syntetyczna ocena sylwetki zawodowej i naukowej dr M.K. Gierczyka

Po analizie przedstawionych dokumentów postrzegam sylwetkę naukową i zawodową dr Marcina Gierczyka jako **ponadstandardowo aktywną**, dynamiczną i konsekwentnie rozwijaną. Jest to badacz silnie zakorzeniony w polskim polu pedagogiki, a jednocześnie bardzo wyraźnie obecny w środowisku międzynarodowym. Linie badawcze – od edukacji uczniów zdolnych, przez dobrostan i zaniedbanie emocjonalne dzieci i młodzieży, po społeczne funkcje szkolnictwa elitarnego – tworzą spójny, rozpoznawalny profil naukowca zajmującego się nierównościami edukacyjnymi i kondycją młodych ludzi w zmieniających się kontekstach społecznych.

Mam przekonanie, że już na tym poziomie, przed szczegółową analizą osiągnięcia głównego, sylwetka Habilitanta spełnia wysokie standardy stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika.

Część II – Ocena głównego osiągnięcia naukowego

2.1. Identyfikacja i charakterystyka dzieła

Jako główne osiągnięcie naukowe Habilitant wskazał monografię:

Gierczyk, M. (2025). *Uniwersytet w Oksfordzie – socjalizacja, selekcja i sukces społeczny. Studium teoretyczno-empiryczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Książka liczy ponad 500 stron, została wydana przez renomowane wydawnictwo uniwersyteckie, z recenzjami wydawniczymi prof. Zbyszko Melosika (UAM) i prof. Tomasza Gmerka (UAM), oraz przedmową prof. Pauliny Kewes z Uniwersytetu Oksfordzkiego.

Praca ma charakter **studium teoretyczno-empirycznego**, którego celem – zgodnie z paradygmatem badań jakościowych – jest zrozumienie i opis tego, jak absolwenci Uniwersytetu Oksfordzkiego rozumieją rzeczywistość społeczną uniwersytetu, w którym studiowali, oraz w jaki sposób doświadczają jego funkcji socjalizacyjnej, selekcyjnej i reprodukcyjnej.

Czytam tę monografię awansową jako rezultat wieloletniego, pogłębionego badania jednej z najbardziej prestiżowych uczelni świata, prowadzonego z pozycji badacza-insidera (wieloletni związek zawodowy i akademicki z Oksfordem) i zarazem krytycznego obserwatora procesów reprodukcji społecznej w kontekście elitarnego szkolnictwa wyższego.

2.2. Osadzenie tematyki w polu pedagogiki i kontekście społecznym

Tematyka pracy lokuje się w centrum współczesnych debat pedagogicznych dotyczących:

- **nierówności edukacyjnych i społecznych,**
- **funkcji selekcyjnych i reprodukcyjnych systemu edukacji,**
- **elitarnych instytucji szkolnictwa wyższego** jako miejsc akumulacji kapitałów i reprodukcji klasowych przywilejów.

Uniwersytet Oksfordzki jest tu zarówno konkretną instytucją, jak i symbolem – figurą elitarności, prestiżu i władzy symbolicznej. Habilitant nie poprzestaje na opisie „wyjątkowości” Oksfordu, ale wpisuje go w szerszy dyskurs o kapitalizmie akademickim, neoliberalnych praktyk w obszarze szkolnictwa wyższego, globalnych rankingów i logice (nieustannej) konkurencji.

Z punktu widzenia rozwijania dyscypliny pedagogika w Polsce, ważne jest to, że autor nie ogranicza się do socjologicznego oraz historycznego opisu instytucji, lecz koncentruje się na **doświadczeniach edukacyjnych i biograficznych studentów i absolwentów**, pytając o:

- proces socjalizacji akademickiej,
- kształtowanie tożsamości,
- wewnętrzne przeżywanie sukcesu i porażki,
- napięcia między inkluzją a ekskluzją.

Praca wypełnia istotną lukę w polskiej literaturze: sądzę, iż brakowało dotąd dogłębnego, jakościowego studium elitarniej uczelni z perspektywy jej absolwentów, łączącego analizę historyczno-instytucjonalną z badaniem codziennych doświadczeń studentów. W tym sensie monografia nie tylko porządkuje dyskurs o szkolnictwie elitarnym, lecz także otwiera nowy sposób mówienia o relacjach między edukacją, klasą społeczną, kapitałami kulturowymi i symbolicznymi a mechanizmami reprodukcji.

Odbieram tę książkę jako ważny głos w polskiej pedagogice porównawczej oraz krytycznej, a także socjologii szkolnictwa wyższego, ze znaczącym potencjałem do oddziaływania także poza środowiskiem pedagogicznym – w debatach o polityce szkolnictwa wyższego, równości szans i elitach społecznych.

2.3. Struktura i konstrukcja pracy

Monografia składa się z rozbudowanej części teoretycznej, części historyczno-instytucjonalnej, metodologicznej oraz obszernej części empirycznej, zakończonej syntetycznymi wnioskami.

W części wstępnej autor precyzyjnie przedstawia cele, problemy badawcze i główne pojęcia, a także uzasadnia wybór Uniwersytetu Oksfordzkiego jako studium przypadku. Czytelnik krok po kroku wprowadzany jest w kontekst historyczny, społeczny i kulturowy tej uczelni – od genezy uniwersytetu kolegiального po współczesne wyzwania związane z Brexitem, internacjonalizacją i presją rankingów.

Kolejne części poświęcone są:

- analizie koncepcji elitarności w edukacji i teorii reprodukcji społecznej,
- szczegółowemu opisowi struktury i funkcjonowania Uniwersytetu Oksfordzkiego (kolegiów, systemu rekrutacji, stypendiów, systemu tutoringowego, kultury studenckiej),
- prezentacji strategii badawczej (badanie jakościowe, studium przypadku, dobór kohorty objętej badaniem, procedury badawcze, kwestie etyczne),

- analizie narracji absolwentów, uporządkowanej w kategorii (np. doświadczenia inkluzji/wykluczenia, postrzeganie sprawiedliwości selekcji, praktyki codzienności akademickiej, relacje z kadrą, trajektorie po ukończeniu studiów).

Struktura pracy jest logiczna, konsekwentnie prowadząca od szerokiego tła teoretyczno-historycznego do pogłębionych analiz empirycznych i wniosków syntetyzujących. Momentami – czytam to jako efekt ambicji autora, by „domknąć” bardzo szeroki materiał – rozdziały teoretyczne i historyczne są rozbudowane, jednak wpisuje się to w zamiysł stworzenia dzieła o charakterze referencyjnym, do którego będzie można odwoływać się przy dalszych badaniach nad elitarnym szkolnictwem wyższym.

2.4. Metodologia badań

Habibant przyjmuje metodologiczną **orientację badań jakościowych**, realizując studium przypadku (*case study*) elitarnej uczelni, oparte na 30 pogłębionych wywiadach (częściowo ustrukturyzowanych) z absolwentami Uniwersytetu Oksfordzkiego, którzy ukończyli co najmniej studia licencjackie nie później niż w 2010 roku.

Proces doboru kohorty do badania został opisany z dużą starannością: początkowo wysłano zaproszenia do szerokiej grupy potencjalnych respondentów, uzyskując kilkadziesiąt odpowiedzi, a ostatecznie dobrano 30 osób, z uwzględnieniem zróżnicowania płci, kierunku studiów, pochodzenia społecznego. Autor omawia wykorzystanie narzędzi cyfrowych do rekrutacji, kwestie anonimowości i zabezpieczenia danych oraz wrażliwość etyczną związaną z badaniem środowiska o wysokim prestiżu społecznym.

Analiza danych prowadzona jest w oparciu o procedury analizy tematycznej, z wykorzystaniem oprogramowania NVivo, co umożliwia systematyczną identyfikację kategorii i podkategorii oraz ich wizualizację (m.in. w formie tabel). Autor wyraźnie wskazuje kolejne etapy kodowania, budowania kategorii, a także decyzje interpretacyjne. W dużym stopniu odsłania „silnik metodologiczny” badania, co w pedagogice – gdzie wciąż zdarzają się opisy metodyczno-proceduralne na wysokim poziomie ogólności – należy uznać za wartość szczególną.

Ważnym elementem jest refleksja nad własną pozycją badacza (człowieka pracującego przez wiele lat w Oksfordzie, zanurzonego w lokalnej społeczności, znającego realia opisywane społeczności). Autor nie ukrywa tej biograficznej „bliskości”, lecz przetwarza ją w świadome narzędzie badawcze, odwołując się do kategorii auto/etnografii, refleksyjności i długotrwałego zanurzenia w terenie. To znakomita perspektywa do badania, opisu oraz interpretacji i niezwyklej walor tej monografii.

Z perspektywy recenzenta – i jednocześnie badacza jakościowego, chcę podkreślić, że – metodologia badań jest mocnym punktem dzieła. Jeśli miałbym formułować postulat na przyszłość, to dotyczyłby on jeszcze pełniejszego powiązania opisanych procedur analitycznych z szerszą literaturą metodologiczną (np. w zakresie badań nad elitami, badań porównawczych i badań na „insiderskich” próbach), choć nie jest to zarzut (który mógłby być rozumiany jako) dyskwalifikujący, raczej kierunek dalszego pogłębiania refleksji metodologicznej, którą Habilitant i tak rozwija w innych swoich publikacjach.

2.5. Warstwa teoretyczna i analityczna

Warstwa teoretyczna monografii jest rozbudowana i wielowymiarowa. Habilitant odwołuje się do klasycznych i współczesnych ujęć **reprodukcji społecznej, kapitału kulturowego i symbolicznego, elitarności i selekcji** (m.in. do tradycji Bourdieu i Passerona, literatury anglosaskiej o elitarnych uniwersytetach, badań nad klasą średnią i wyższą oraz nad „dostępnością” elitarnych instytucji).

Jednocześnie autor włącza do analizy wątki specyficzne dla brytyjskiego systemu – m.in. relacje między szkolnictwem prywatnym i publicznym, rolę kolegów, system stypendialny, znaczenie rankingów i kultury „excellence”. W wielu miejscach udaje mu się w bardzo ciekawy i trafny sposób połączyć perspektywę makro (struktury, polityki, systemowe rozwiązania) z perspektywą mikro (subiektywne doświadczenia studentów i absolwentów).

Analizy narracji absolwentów są prowadzone z dużą wrażliwością na niuanse językowe i biograficzne. Autor nie redukuje wypowiedzi do ilustracji wcześniej przyjętych tez, lecz pozwala, by to dane empiryczne prowadziły go do rozbudowy lub korekty ram teoretycznych. Widać tu dojrzałe korzystanie z literatury – nie w formie „bibliograficznej ornamentyki”, lecz jako narzędzia interpretacji świata społecznego. Kodowanie danych „od dołu”, wg tematów identyfikowanych w wywiadach świetnie sprawdziło się w identyfikowaniu kwestii związanych z awansem, osobistymi taktykami i strategiami obecności w Oksfordzie oraz planami (i ich realizacjami). W analizie materiału, ale również próbkach narracji dostrzegam b. dobry warsztat badacza.

Odbieram te analizy jako przykład rzetelnie przeprowadzonej, zaawansowanej interpretacji jakościowej, w której kategorie pojęciowe (kapitał, habitus, elitarność, inkluzja/ekskluzja) „pracują” na materiale empirycznym. W niektórych miejscach zabrakło mi nieco silniejszego włączenia perspektywy intersekcyjnej (np. jednoczesnego uwzględnienia klasy, płci, pochodzenia etnicznego), choć autor wyraźnie dostrzega wagę tych wymiarów. Postrzegam to jednak nie jako istotny brak, lecz jako możliwy kierunek dalszego rozwijania badań, również w szerszym, międzynarodowym zespole badawczym.

2.6. Znaczenie wyników dla dyscypliny i praktyki

Z punktu widzenia pedagogiki praca ta wnosi kilka istotnych elementów:

1. **Nowe, pogłębione studium elitarnej uczelni** – pokazujące Uniwersytet Oksfordzki „od środka”, poprzez doświadczenia absolwentów, a nie wyłącznie przez pryzmat wskaźników, rankingów czy analiz historyczno-instytucjonalnych.
2. **Krytyczny namysł nad funkcjami socjalizacyjnymi i selekcyjnymi szkolnictwa wyższego** – praca pozwala lepiej zrozumieć, w jaki sposób elitarne uczelnie przyczyniają się do reprodukcji struktur społecznych, ale też w jakich warunkach mogą stawać się przestrzenią awansu i mobilności.
3. **Inspiracje dla badań nad polskim szkolnictwem wyższym** – choć praca dotyczy Oksfordu, Habilitant wielokrotnie wskazuje na możliwość przenoszenia wniosków i pytań badawczych na grunt polski: jak rozumiemy elitarność w polskiej edukacji? jakie mechanizmy selekcji i wsparcia stosują nasze uczelnie? jak kształtują się biografie edukacyjne i zawodowe absolwentów uczelni „prestżowych” i „masowych”?
4. **Potencjał aplikacyjny** – praca może stanowić ważne źródło refleksji dla decydentów polityki szkolnictwa wyższego, władz uczelni i praktyków odpowiedzialnych za rekrutację, system stypendialny czy programy wsparcia studentów. Uwrażliwia na kwestie sprawiedliwości społecznej, równości szans, dobrostanu studentów i jakości relacji w społeczności akademickiej.

Mam pełne przekonanie, że monografia dr Marcina Gierczyka stanowi znaczący wkład w rozwój polskiej pedagogiki, a także do szerszych badań nad edukacją wyższą, kształceniem elit i nierównościami społecznymi. Doświadczenie „bycia tam” i rozumienia realiów badanej uczelni i społeczności uzupełnia i wzbogaca dotychczasową wiedzę z tego obszaru, obecną w polskiej pedagogice (wiedzę znaną Habilitantowi, który i w tym zakresie przeprowadził dobrą kwerendę).

2.7. Mocne i słabsze strony dzieła

Mocne strony

Po pierwsze, **oryginalność tematu i ujęcia** – połączenie długotrwałego zanurzenia w środowisku Oksfordu z jakościowym badaniem narracji absolwentów daje rzadko spotykaną głębię wglądu w funkcjonowanie elitarnej uczelni.

Po drugie, **solidność metodologiczna** – starannie opisany dobór próby, przejrzyste procedury zbierania i analizy danych, refleksyjność badacza i dbałość o kwestie etyczne tworzą przekonujący „silnik metodologiczny” pracy.

Po trzecie, **rozbudowana i dobrze osadzona warstwa teoretyczna** – umiejętne zestawienie klasycznych teorii reprodukcji z nowszymi ujęciami elitarności i neoliberalizacji edukacji, a także ich realne wykorzystanie w analizie, a nie tylko cytowanie.

Po czwarte, **spójność z dotychczasową linią badań Habilitanta** – monografia wyraźnie wyrasta z wcześniejszych zainteresowań autora (edukacja uczniów zdolnych, dobrostan, mobilność, kapitały edukacyjne) i stanowi ich rozwinięcie w nowym, ambitnym obszarze.

Po piąte, **potencjał oddziaływania** – praca może stać się ważnym punktem odniesienia w polskiej literaturze dotyczącej zarówno elitarnych uczelni, jak i problematyki nierówności w dostępie do edukacji wyższej.

Słabsze strony / postulaty na przyszłość

Po pierwsze, momentami odczuwałem pewne **przeciążenie części teoretyczno-historycznej** – niektóre fragmenty można by skrócić bez uszczerbku dla głównej linii argumentacji, wzmacniając przez to jeszcze wyraźniej głos samych absolwentów. Nie jest to jednak zarzut dyskwalifikujący, raczej postulat redakcyjny, który – gdyby praca była przygotowywana np. do anglojęzycznego wydania – mógłby zostać wykorzystany do zwięzłego „zwartego” wariantu książki.

Po drugie, choć autor uwzględnia kwestie płci, pochodzenia społecznego i kulturowego, zabrakło mi niekiedy **bardziej wyeksponowanej perspektywy intersekcyjnej**, wprost analizującej nakładanie się różnych osi nierówności. Odczytuję to jednak jako naturalne ograniczenie już i tak bardzo obszernego projektu – a zarazem jako perspektywę rozwoju kolejnych badań, być może w partnerstwie międzynarodowym, które Habilitant już posiada.

Po trzecie, biorąc pod uwagę potencjał aplikacyjny monografii, można by w przyszłości pomyśleć o **dodatkowych formach upowszechnienia wyników** adresowanych do decydentów i praktyków (raporty *policy paper*, materiały dla uczelni, rekomendacje dla programów stypendialnych). Samą książkę postrzegam jednak jako mocną podstawę dla takich działań.

Podsumowując tę część: dostrzegane przeze mnie słabsze strony mają charakter **postulatów rozwojowych**, nie zaś istotnych braków. Nie podważają one w żadnym stopniu wartości naukowej dzieła, które – w mojej ocenie – spełnia z nawiązką wymagania stawiane osiągnięciu habilitacyjnemu.

Część III – Pozostały dorobek naukowy Habilitanta (ujęcie syntetyczne)

Pozostały dorobek naukowy dr Marcina Kazimierza Gierczyka jest obszerny, wielowątkowy i – co uważam za szczególnie ważne – wewnętrznie spójny. Nie mamy do czynienia z przypadkowym zbiorem tekstów „przy okazji”, lecz z konsekwentnie rozwijaną, wieloletnią linią badań, która rozchodzi się promieniście w kilku kierunkach tematycznych, pozostając jednak zakorzeniona w tym samym polu pytań: o nierówności edukacyjne, dobrostan dzieci i młodzieży, społeczne funkcje instytucji edukacyjnych oraz o możliwości ich zmiany.

Na podstawie autoreferatu, wykazu osiągnięć oraz załączonych publikacji czytam ten dorobek jako układający się w kilka wyraźnych bloków tematycznych.

3.1. Edukacja uczniów zdolnych i ich dobrostan

Pierwszy, bardzo wyrazisty blok to **badania nad uczniami zdolnymi, ich funkcjonowaniem i dobrostanem**. Widać tu wyraźną ciągłość od pracy doktorskiej – dotyczącej rozwiązań systemowych w Polsce i Anglii – po liczne artykuły i współautorskie opracowania poświęcone:

- subiektywnemu dobrostanowi uczniów uzdolnionych,
- relacjom między zdolnościami, kreatywnością, samoskutecznością a dobrostanem,
- roli środowiskowego i instytucjonalnego wsparcia (programy stypendialne, działania szkół i organizacji pozaszkolnych),
- barierom w rozwoju potencjału uczniów o wysokich zdolnościach.

Habilitant nie ogranicza się do prostego opisu sytuacji tej grupy, lecz próbuje zrozumieć, w jaki sposób określone rozwiązania systemowe mogą sprzyjać lub utrudniać ich rozwój. Współautorska monografia poświęcona dobrostanowi uczniów uzdolnionych wyraźnie łączy wątki teoretyczne (definicje zdolności, koncepcje dobrostanu) z empirycznym rozpoznaniem doświadczeń uczniów i praktyką edukacyjną. Postrzegam tę część dorobku jako konsekwentne pogłębianie wątku, który w polskiej pedagogice – jeśli chodzi o połączenie zdolności i dobrostanu – wciąż jest stosunkowo słabo obecny.

3.2. Dzieciństwo, krzywdzenie i zaniedbanie emocjonalne

Drugi blok tematyczny dotyczy **dzieciństwa w warunkach krzywdzenia i zaniedbania emocjonalnego**. To obszar zarówno teoretycznie, jak i etycznie niezwykle wymagający. Dr M. Gierczyk współtworzy tu publikacje poświęcone:

- rozumieniu zaniedbania emocjonalnego jako formy krzywdzenia,
- jego konsekwencjom dla zdrowia psychicznego i funkcjonowania dzieci i młodzieży,
- możliwościom diagnozy, wsparcia i profilaktyki,
- pozycjonowaniu dzieci i młodzieży jako pełnoprawnych uczestników badań i działań.

Współautorska monografia oraz artykuły z tego zakresu łączą perspektywę pedagogiczną, psychologiczną i społeczną. Uważam za szczególnie cenne to, że Habilitant nie „ucieka” tu w suchy język diagnozy, lecz pozostaje wrażliwy na podmiotowość dzieci i młodzieży, a także na złożone konteksty rodzinne i instytucjonalne. Wpisuje się to bardzo dobrze w szerzej rozumiany nurt badań nad prawami dziecka, przemocą rówieśniczą i instytucjonalną oraz nad edukacją jako przestrzenią zarówno wsparcia, jak i potencjalnej krzywdy.

3.3. Subiektywny dobrostan, partycypacja i *photovoice*

Trzeci blok obejmuje **badania nad subiektywnym dobrostanem dzieci i młodzieży, realizowane z wykorzystaniem podejść partycypacyjnych**. Habilitant współtworzy projekty, w których młodzi ludzie nie są wyłącznie „badanymi”, lecz współuczestnikami procesu badawczego – współautorami danych, interpretacji i rekomendacji.

Prace wykorzystujące metodę *photovoice* oraz inne narzędzia partycypacyjne pokazują, jak dzieci i młodzież opisują to, co ich uszczęśliwia, niepokoi, co uznają za ważne w swoim codziennym życiu i edukacji. Widać tu wyraźnie, że M. Gierczyk jest zainteresowany nie tylko „mierzeniem” dobrostanu, ale przede wszystkim rozumieniem go w perspektywie doświadczeń i znaczeń nadawanych przez samych zainteresowanych. To ważny, nowoczesny kierunek w badaniach nad dzieciństwem i młodzieżą.

Włączenie tych badań w szerszy, międzynarodowy kontekst (udział w sieci *Children’s Worlds* i pokrewnych inicjatywach) sprawia, że dorobek ten nie jest „lokalną ciekawostką”, lecz częścią globalnej rozmowy o dobrostanie dzieci, ich prawach i jakości życia.

3.4. Metodologia badań społecznych i etyka badań partycypacyjnych

Czwarty blok tworzą **teksty o charakterze metodologicznym i metodologiczno-etycznym**. Dr Gierczyk publikuje prace poświęcone m.in.:

- doborowi próby metodą „śnieżnej kuli” (*snowball sampling*),
- specyfice badań partycypacyjnych,
- etycznym dylematom pracy z grupami wrażliwymi,
- roli badacza w projektach angażujących dzieci i młodzież.

Zwraca moją uwagę, że są to teksty wyraźnie zakorzenione w realnych projektach, a nie abstrakcyjne rozważania. Habilitant pokazuje, jak decyzje metodologiczne przekładają się na jakość danych, możliwość upodmiotowienia uczestników i rzetelność wniosków. Jednocześnie w dydaktyce (zajęcia dla doktorantów, warsztaty, kursy o pracy recenzenta i redaktora) przekłada tę refleksję na wymiar kształcenia kolejnych pokoleń badaczy.

Identyfikuję tę część dorobku jako istotny wkład w kształtowanie kultury badań w pedagogice – kultury bardziej refleksyjnej, etycznie uważnej, świadomej konsekwencji wyborów metodycznych.

3.5. Elitarne szkolnictwo wyższe, warsztaty STEM i polityki edukacyjne

Piąty blok łączy **badania nad elitarnym szkolnictwem wyższym, doświadczeniami studentów oraz projektami STEM i politykami edukacyjnymi**. Oprócz monografii habilitacyjnej Habilitant współtworzył artykuły poświęcone:

- stylowi życia i zdrowiu studentów elitarnych uczelni,
- ich doświadczeniom czasu wolnego, obciążenia, presji sukcesu,
- funkcjonowaniu warsztatów STEM i ich wpływowi na obciążenie poznawcze uczniów,
- analizie wybranych polityk i programów edukacyjnych, w tym edukacji zdalnej w czasie pandemii oraz działań samorządów na rzecz młodzieży.

W tej części dorobku dobrze widać łączenie pracy typowo akademickiej z **badaniami zleconymi, aplikacyjnymi**, prowadzonymi na zamówienie instytucji publicznych czy organizacji społecznych. Dla mnie – recenzenta i badacza – jest to znamieny sygnał, że Habilitant traktuje pedagogikę nie jako zamknięte pole „produkcji publikacji”, lecz jako naukę współodpowiedzialną za diagnozowanie i współtworzenie działań publicznych. Ważne jest również „wyjście na świat”, w którym M. Gierczyk zabiera głos jako ekspert w zakresie badań społecznych, twórca, trener. To ważny aspekt poszerzania zadań akademickich w realiach społecznych i biznesowych. Jest to również „znak czasu”. W generacji dra Gierczyka badacze, nauczyciele akademicy pracują w kilku miejscach, bywają nadaktywni ze względów znanych wszystkim... poza osobami zarządzającymi światem akademickim. Dlatego uznaję tę aktywność Habilitanta jako ważną konieczność i cieszę się, że potrafi dodatkowe zadania włączyć w realia swojej biografii zawodowej.

3.6. Aktywność organizacyjna, ekspercka i popularyzatorska jako element dorobku

Ważnym dopełnieniem publikacji jest **aktywność organizacyjna, ekspercka i popularyzatorska**. Habilitant pełni funkcje redakcyjne i recenzenckie w poważnych czasopismach naukowych, zasiada w

gremiach naukowych i komisjach uczelnianych, uczestniczy w procesach rekrutacyjnych i etycznych. Ta „niewidzialna praca” dla środowiska, zwykle słabo punktowana w formalnych wykazach, w mojej ocenie w istotny sposób współtworzy jego pozycję w polu naukowym.

Jednocześnie dr M. Gierczyk intensywnie działa na styku nauki i praktyki: prowadzi warsztaty dla nauczycieli, uczestniczy w projektach z samorządami i organizacjami pozarządowymi, angażuje się w wydarzenia popularyzujące naukę. To nie są czynności „dodatkowe”, lecz logiczne przedłużenie jego badań – szczególnie tych dotyczących dobrostanu, zaniedbania emocjonalnego i nierówności edukacyjnych.

3.7. Spójność, intensywność i widoczność dorobku

Jeśli spojrzeć na dorobek całościowo – w perspektywie czasu jaki upłynął od uzyskania stopnia doktora – wyraźnie widać **wysoką intensywność publikowania**, regularność obecności w czasopismach i monografiach oraz stopniowe zwiększanie udziału w projektach o zasięgu międzynarodowym. Widzę też dobry balans między autorstwem indywidualnym a współautorstwem – Habilitant potrafi zarówno prowadzić własne projekty, jak i pracować zespołowo, co w dzisiejszej nauce ma znaczenie strategiczne.

Dorobek przedstawiony do oceny habilitacyjnej jest publikowany w języku polskim i angielskim, w czasopismach krajowych i międzynarodowych, w renomowanych oficynach wydawniczych. W mojej ocenie przekłada się to na realną **widoczność Habilitanta w środowisku naukowym** – nie tylko poprzez cytowania, ale także poprzez zaproszenia do projektów, sieci badawczych, redakcji czasopism i wystąpień konferencyjnych.

Co ważne, pozostały dorobek naukowy **nie rozmywa głównego osiągnięcia habilitacyjnego, lecz je wzmacnia i kontekstualizuje**. Monografia o Uniwersytecie Oksfordzkim wyrasta z wcześniejszych badań nad uczniami zdolnymi, dobrostanem i nierównościami edukacyjnymi, a zarazem otwiera nowe pole badań nad elitarnym szkolnictwem wyższym. Pozostałe publikacje – dotyczące dzieciństwa, krzywdzenia, partycypacji, warsztatów STEM, polityk edukacyjnych – pokazują, że Habilitant potrafi tę wrażliwość na nierówności i dobrostan przenieść na różne poziomy systemu edukacji: od szkoły podstawowej, przez szkoły ponadpodstawowe, po uniwersytet.

Łącząc wszelkie dostarczone informacje, postrzegam Habilitanta, dra Marcina Gierczyka jako osobę **mocno obecną w polu nauk społecznych, osadzoną w pedagogice akademickiej oraz praktyce edukacyjnej**, budującą dorobek, który uzupełnia i wzmacnia główne osiągnięcie habilitacyjne. Nie mam wątpliwości, że ten dorobek – w całości, z uwzględnieniem publikacji, projektów, działalności eksperckiej i dydaktycznej – w pełni odpowiada standardom stawianym kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika.

Konkluzja

Reasumując, dzieło habilitacyjne dr Marcina Kazimierza Gierczyka – monografia *Uniwersytet w Oksfordzie – socjalizacja, selekcja i sukces społeczny. Studium teoretyczno-empiryczne* – stanowi **dojrzałe, oryginalne i metodologicznie zaawansowane studium** elitarnej uczelni w perspektywie pedagogiczno-socjologicznej. Praca ta wnosi istotny wkład w rozwój polskiej pedagogiki, szczególnie w obszarze badań nad nierównościami edukacyjnymi, elitarnym szkolnictwem wyższym i doświadczeniami studentów i absolwentów.

Łączny dorobek naukowy, dydaktyczny, organizacyjny i ekspercki Habilitanta jest intensywny, spójny tematycznie i wyraźnie umiędzynarodowiony. Widzę w nim konsekwentne budowanie pozycji badacza rozpoznawalnego zarówno w Polsce, jak i w środowisku międzynarodowym, ze szczególną wrażliwością na kwestie dobrostanu dzieci i młodzieży, zaniedbania emocjonalnego, wsparcia uczniów zdolnych oraz sprawiedliwości społecznej w edukacji.

Mam pełne przekonanie, że dorobek przedstawiony przez dr Marcina Kazimierza Gierczyka **spełnia wymogi stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika** (w oparciu o art.219, ust.1, pkt.2 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dn. 20 lipca 2018 r.). Popieram wniosek o **nadanie Mu stopnia doktora habilitowanego** w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

dr hab. Paweł Rudnicki, prof. UD DSW

recenzent